

De zoektocht naar het optimum tussen de kosten en de kwaliteit van de riolering is de uitdaging waar de Nederlandse rioolbeheerders anno 2014 voor staan. Door de opkomst van 'assetmanagement' valt nog veel winst te behalen, stellen verschillende experts op rioleringsgebied.

Hugo Gastkemper

Lagere kosten en hogere bedrijfszekerheid

Assetmanagement leidt tot meer doelmatigheid rioleringsbeheer

Door Adriaan van Hooijdonk

In de jaren '80 van de vorige eeuw haalden onder andere Amsterdam en Den Haag met enige regelmaat het nieuws doordat er weer eens een riool was ingestort. Op dat moment bestond er nog geen aparte geldstroom om de noodzakelijke investeringen op het gebied van riolering te plegen. Gemeenten werden daarom in de jaren '90 verplicht om een rioleringsplan op te stellen waarin ze aangeven hoe de riolering er voor staat en wat ze doen om problemen in de toekomst te voorkomen. Ook kwam er een aparte rioolheffing waarvan wettelijk werd vastgelegd dat gemeenten de inkomsten niet voor andere doeleinden mogen gebruiken. "Daarom is onderhoud en vervanging van het ouder wordende rioolstelsel goed geborgd in wet- en regelgeving", stelt Rob van der Velde van adviesbureau WATERmaat. "Momenteel komt de focus te liggen bij de vraag of elk riool min of meer automatisch na 60 jaar vervangen moet worden. Het lijkt erop dat je kunt besparen door beter te

kijken naar de kwaliteit van de buizen en hierin bewust bepaalde risico's te accepteren."

Uit de meest recente benchmark van Stichting Rioned die in december vorig jaar is verschenen blijkt onder meer dat Nederland over een rioleringsnetwerk van 123.000 kilometer beschikt met een waarde van 84 miljard euro. Het netwerk is grotendeels na de oorlog aangelegd en moet, met een levensduur van 50-100 jaar, tot 2040 geleidelijk worden vervangen.

Vervanging op koers

Volgens directeur Hugo Gastkemper ligt de vervanging van oude rioleringen op koers met een stijging in de afgelopen drie jaar van 745 naar 825 kilometer per jaar. De totale investeringen in 2010-2012 lagen met 670 miljoen euro echter 20 procent lager dan in 2007-2009. Volgens Gastkemper komt dat doordat investeringen

RIOLERING

in vermindering van emissies om de waterkwaliteit te beschermen nauwelijks meer nodig zijn. Hij verwacht overigens wel dat de investeringskosten de komende jaren weer zullen stijgen. De komende twee jaar verwacht hij dat gemeenten per jaar 726 kilometer vrij verval riool vervangen en 325 kilometer renoveren. Maar hebben gemeenten daar wel genoeg geld voor? Die hebben immers te maken met krimpende inkomsten door besparingen van het Rijk en tegenvallende grondverkoop. Tegelijkertijd krijgen gemeenten van het Rijk veel meer taken op hun bordje, waaronder jeugdzorg.

Gastkemper maakt zich vooralsnog geen zorgen en wijst erop dat gemeenten niet alleen een planverplichting hebben, maar ook een begrotingscyclus waarin tot in detail is vastgelegd welke investeringen gemeenten moeten plegen om de staat van de riolering op orde te houden. “Bovendien mogen gemeenten de rioolheffing niet voor andere doeleinden gebruiken. Rioned heeft zelfs een speciaal meldpunt in het leven geroepen waar mensen die vermoeden dat gemeenten de rioolheffing voor andere zaken gebruiken, zich kunnen melden. Tot nu toe is dat eigenlijk nog nooit voorgekomen.”

Politieke aandacht

Dat neemt volgens de Rioned-directeur echter niet weg dat de zorg om de riolering in de politieke aandacht met meer onderwerpen moet concurreren als voorheen. “Daarom ontwikkelen wij momenteel een speciale app voor gemeenteraadsleden. Naast het basisverhaal dat riolering onze gezondheid beschermt en voor droge voeten zorgt, komen ook de verschillende politieke keuzes aan bod. Wat kun je bijvoorbeeld doen om de overlast van regenwater te voorkomen? Hoe verdeel je de kosten van de riolering over de verschillende generaties? En welke afschrijvingstermijn moet je hanteren om de kosten van de rioolheffing niet te veel te laten stijgen?”

De app is vooral bedoeld om gemeenteraadsleden grip te geven op de ingewikkelde technische materie rond de rioleringszorg. “Het gaat immers om complexe technische onderwerpen die voor de gemiddelde bestuurder moeilijk zijn te vatten”, aldus Gastkemper.

Opkomst assetmanagement

De opkomst van assetmanagement in de rioolzorg kan de kosten voor rioolonderhoud minimaliseren zonder in te boeten op de bedrijfszekerheid van het stelsel. Door heel bewust keuzes te maken op het gebied van investeringen en onderhoud kan de verhouding tussen kwaliteit en kosten worden verbeterd, stelt consultant en directeur van Rolsch Assetmanagement Ronald Laverman. “Daarvoor moet je eerst de kwaliteit van ieder riool in kaart brengen en langs een meetlat leggen zodat je eenduidig kunt bepalen hoe

de kwaliteit zich in de tijd ontwikkelt en waar het individuele riool staat. Nederland heeft de riolering goed op orde, maar ik heb mij er altijd over verbaasd dat er eigenlijk geen overkoepelend beeld bestaat van de kwaliteit van de riolen in ons land. Er vinden veel inspecties plaats die gigantische hoeveelheden data opleveren, maar dat is nog geen informatie. Met het model Rasmariant dat wij hebben ontwikkeld maken wij de slag van data naar informatie.” Laverman benadrukt dat gemeenteraadsleden en bestuurders soms de weg kwijt raken als ze worden overspoeld met technisch rioleringsjargon. “Voor hen is de vraag relevant of het totale aantal schadepunten de komende jaren zal af- of toenemen. Ofwel: leveren wij het stelsel beter of slechter af aan de volgende generatie? Een grafiek met het verwachte aantal schadepunten nu en in de komende jaren is een prettige manier om hier iets van te zeggen”, aldus Laverman.

Levensduur riolen

De vraag hoe lang een gemeente een riool mee wil laten gaan, wordt volgens hem mede bepaald door het risicobeleid. Een hoger risico houdt in dat een riool langer blijft liggen voordat er kosten moeten worden gemaakt voor vernieuwing. Het maakt immers nogal wat uit of een riool onder een belangrijke doorgangsweg ligt of ergens in een achterafstraatje. “Daarmee hebben we een koppeling gemaakt tussen kwaliteit en kosten. De koppeling tussen beiden hangt samen met de risico’s die een gemeente wil accepteren. Wij kunnen met Rasmariant voor ieder stukje riool precies uitrekenen wanneer de risico’s onacceptabel worden op basis van het door de gemeente aangeleverde risicoprofiel.”

Rolsch Assetmanagement heeft het model inmiddels bij tien gemeenten toegepast, waaronder Leusden (zie kader). “De gemeenten hebben daardoor een beter inzicht gekregen in de verschillende beheersmogelijkheden. Door onzekerheden weg te nemen, kunnen ze voortaan tijdig de juiste beslissingen nemen. Niet te vroeg en niet te laat. Kortom: assetmanagement in optima forma.”

Miljoenenbesparingen mogelijk

De miljoenen per jaar die nodig zijn voor het onderhoud, de reparaties en de vernieuwing van de riolen zijn doorslaggevend bij de berekening van de hoogte van de rioolheffing. “Dit is een belangrijke uitkomst van de analyses met Rasmariant”, stelt Laverman. “Door een vergelijking te maken met het beleid uit het vorige gemeentelijk rioleringsplan ontstaat een duidelijke toegevoegde waarde. Standaard na 60 jaar vervangen of bewuste keuzes maken op basis van inzicht in het eigen stelsel levert miljoenen aan besparing op. En dat is waar Karla Peijs in het kader van het Bestuursakkoord Water naar op zoek is. Rasmariant maakt deze besparingen mogelijk.” ∅

Hoe kun je de werking van verbeterd gescheiden rioelstelsels optimaliseren?

STOWA en RIONED organiseerden onlangs een workshop waarin de vraag centraal stond hoe gemeenten en waterschappen verbeterd gescheiden rioelstelsels kunnen optimaliseren. Uit de inleiding van Jeroen Langeveld van Royal HaskoningDHV en tevens verbonden aan de TU Delft kwam het beeld naar voren dat er in Nederland sinds de introductie 25 jaar geleden ruim 6 miljard euro in VGS is geïnvesteerd. Dankzij de komst van het VGS kan een gemeente een deel van het regenwater naar de rwzi afvoeren. Hiermee voorkomt zij dat het eerste, relatief vieze regenwater ongezuiverd in het oppervlaktewater terecht komt. Ook kan zij zo de negatieve gevolgen van vuilwaterlozingen door foutaansluitingen (enigszins) ondervangen. Maar of VGS nu werkelijk rendeert is volgens hem nog maar de vraag.

Tijdens de workshop werd aan de hand van prikkelende stellingen van gedachten gewisseld over de zin en onzin van VGS-verbetermaatregelen. De discussie werd geleid door Rob van der Velde van bureau WATERmaat. “Nu de waterschappen moeten bezuinigen vragen zij zich af of er niet minder regenwater naar een rwzi moet worden afgevoerd. Een groot verschil met de jaren '80 toen ze vooral met de bescherming van het oppervlaktewater bezig waren. Er vallen kleine buien waardoor ze op jaarbasis veel regenwater naar een rwzi moeten pompen. De extra toevoer van het ‘dunne’ water zorgt bij de rwzi voor extra kosten, zuivering is immers het meest effectief bij ‘dik’ water. Daarom onderzoeken RIONED en STOWA momenteel hoe ze VGS kunnen optimaliseren.”

Gemeente Leusden past Rasmariant model toe

Ruim acht maanden geleden ging Simon Leertouwer, senior adviseur riolering en water van de gemeente Leusden, aan de slag met het nieuwe gemeentelijke rioleringsplan. “Het stoorde mij dat er bij het oude plan op de lange termijn vooral cyclisch is gekeken naar vervanging en reparatie van de riolering. Voor de planning op korte termijn maken wij gebruik van inspectieresultaten. Door de cyclische benadering en de relatief uniforme leeftijd van het Leusdense stelsel werden er vanaf 2030 forse investeringen aan het stelsel geraamd. Nu besteden wij gemiddeld 6 tot 700.000 euro per jaar aan vervanging en renovatie, maar vanaf 2030 zou dat 6 tot 7 miljoen per jaar gaan kosten. Om deze toekomstige investeringen op te kunnen vangen, moeten wij nu al meer heffen dan wij jaarlijks uitgeven en bouwen wij tevens een grote voorziening op. Het beeld dat uit het cyclische model volgde was in mijn optiek geen realistisch beeld, de inspectieresultaten van het stelsel tot nog toe wijzen niet op grootschalige vervangingen vanaf 2030. Het ontbrak echter aan een goed model waarmee wel inzichtelijk gemaakt kon worden wat een realistische opgave voor de middellange en lange termijn is.”

Tegelijkertijd wilde Leertouwer ook de belangrijkheid van een riool meewegen, evenals de diameter en de afstroom om de investeringsbeslissingen goed af te kunnen wegen. “Daarom zijn wij in zee gegaan met Rolsch Management om het Rasmariant model in de praktijk te testen. Het model geeft een goed overkoepelend beeld van de staat van de riolering en helpt ons om de juiste keuzes te maken. Samen zijn wij bezig om het model te optimaliseren, maar de eerste resultaten zijn veelbelovend.”

